

KS. KAZIMIERZ MATWIEJUK

REFORMA LITURGICZNA W DIECEZJI SIEDLECKIEJ

Odnowa liturgiczna, rozpoczęta przez Vaticanum II, jest procesem, który wymaga dynamicznej kontynuacji. Z woli Soboru powstały nowe struktury, które miały służyć soborowej odnowie. Konstytucja *Sacrosanctum Concilium* uznała za „rzecz pożądaną, aby kompetentna władza terytorialna ustanowiła Komisję Liturgiczną, z którą współ-

---

⁴⁶ Zob. Cz. K r a k o w i a k. *Liturgia i głoszenie słowa*. W: *Tobie, Panie, zaufałem*. Red. W. Zakrzewski. Lublin 19991 s. 57-58.

Ks. dr hab. KAZIMIERZ MATWIEJUK – profesor UKSW, Instytut Teologiczny w Radomiu, Katedra Liturgiki; Nowe Opole 173/B, 08-110 Siedlce 2, skr. poczt. 100; e-mail: k.matwiejuk@siedlce.opoka.org.pl

pracowaliby znawcy liturgii, muzyki i sztuki kościelnej oraz duszpasterstwa” (nr 44). W niniejszym przedłożeniu zostanie przybliżony sposób wprowadzania reformy liturgicznej w diecezji siedleckiej. Zostaną zaprezentowane: (I) działalność Diecezjalnej Komisji Liturgicznej, (II) formy upowszechniania odnowy liturgicznej w diecezji oraz (III) współpraca z Kongregacjami watykańskimi. Zostaną także zasygnalizowane (IV) kierunki działań w dziedzinie odnowy liturgicznej w diecezji na przyszłość.

I. DZIAŁALNOŚĆ DIECEZJALNEJ KOMISJI LITURGICZNEJ

W Kościele diecezjalnym staranie o realizację odnowy liturgicznej biskup diecezjalny realizuje przy pomocy Diecezjalnej Komisji Liturgicznej. W diecezji siedleckiej została ona powołana przez bpa Ignacego Świrskiego 2 II 1968 r. Jej kadencje zostały określone na pięć lat. Od powstania do 2000 r. Komisja pracowała przez sześć kadencji, z tym że w okresie od 1984 r. do 1997 r. w jej działalności nastąpiła przerwa.

Komisja Liturgiczna pracuje w ramach sesji roboczych. Do 1984 r. członkowie komisji odbyli 14 sesji, w tym siedem z udziałem dekanalnych referentów liturgicznych. Sesje robocze odbywały się z różną częstotliwością. W 1968 r. miały miejsce trzy sesje, w roku następnym były dwa zebrania robocze, a w 1971 r. było tylko jedno zebranie. Później Komisja była zwoływana okazjonalnie. Od 20 I 1997 r. działa nowa Komisja Liturgiczna. Powołał ją ordynariusz siedlecki bp Jan Wiktor Nowak. Dotąd odbyła ona trzy spotkania robocze. W jej skład wchodzi trzech liturgistów, pracownik wydziału katechetycznego Kurii Biskupiej, muzykolog, trzech proboszczów oraz dwóch prefektów szkół średnich.

A. Problematyka prac Diecezjalnej Komisji Liturgicznej

1. Przedmiotem obrad w 1968 r. było czynne uczestnictwo wiernych we Mszy świętej. Zgłaszane wnioski sprowadzały się właściwie do jednego postulatu, a mianowicie, by wszystkich duszpasterzy przekonać do tej pracy. Oni sami muszą rozumieć liturgię i nią żyć. Wówczas skutecznie przekażą jej wartości swoim parafianom. Jako pomoce do liturgicznego doksztalcania księży proponowano lekturę liturgiczną, organizowanie kursów liturgicznych, także dyskusyjnych „ognisk liturgicznych” w ramach kongregacji dekanalnych.

2. Przedmiotem zainteresowań Komisji był też problem kształcenia organistów, tak w zakresie muzycznym, jak i liturgicznym. Odpowiedzialni za śpiew w parafii sami powinni pozwolić się ogarnąć duchem odnowy liturgicznej. Wówczas formowanie chórów kościelnych czy *scholae cantorum* będą rzeczywiście w służbie liturgii. Opracowano plan kształcenia organistów.

3. Wśród zagadnień stanowiących przedmiot zainteresowań Komisji Liturgicznej ważne miejsce zajmowała katecheza liturgiczna. Postulowano, by dowartościować komentarz liturgiczny, który jest formą katechezy mistagogicznej. Pomaga on, zwłaszcza dzieciom i młodzieży, w czynnym i pełnym uczestnictwie we Mszy świętej. Zauważono, że bardzo wskazane byłoby opracowanie wzorcowego komentarza mszal-

nego, zwłaszcza dla dzieci, oraz odpowiedniego zestawu tekstów i melodii pieśni liturgicznych.

4. Czynne uczestnictwo w liturgii wymaga zrozumienia sprawowanego misterium. W dyskusji członków Komisji zwracano uwagę na niewykorzystywanie wartości dydaktycznych tkwiących w samej liturgii. Zdarza się bowiem dość często, że celebrans wygłasza teksty modlitw niedbale, mało czytelne są znaki i gesty liturgiczne. Znaki te i gesty, jeśli czynione są w pośpiechu, stają się elementem antyformacyjnym. Trzeba wyjaśniać sens znaków i symboli liturgicznych. Ważną rzeczą jest estetyczny wygląd kościołów, z których nie wolno, w ramach tzw. odnowy, usuwać wartościowych dzieł sztuki.

5. Mówiono o roli liturgii w duszpasterstwie. Liturgia jest miejscem zbawczego dialogu Boga z człowiekiem. Liturgia jest kultem składanym Bogu przez Kościół i zbawczym dziełem Boga, realizowanym w Kościele przez znaki święte. A sprawuje ją cały lud Boży, obdarzony królewskim kapłaństwem i przeniknięty duchem wiary, nadziei i ofiarnej miłości. Postulowano, by powstawały bardziej świadome i dojrzałe zespoły ministranckie, schole liturgiczne i grupy lektorskie.

6. Komisja Liturgiczna organizowała spotkania referentów liturgicznych z poszczególnych dekanatów. Dekanalni referenci liturgiczni mieli stanowić w terenie awangardę pogłębianej odnowy liturgicznej.

7. W 1973 r., w związku z opublikowaniem głównych założeń Kalendarza Rzymskiego dla Kościoła powszechnego, Komisja dyskutowała zasady odnowy Kalendarza. Sformułowała postulat do Komisji Liturgicznej Episkopatu, by nowym terminem święta św. Stanisława Kostki, z którym jest związane triduum dla dzieci i młodzieży, był raczej dzień 9 września, jako bardziej duszpastersko uzasadniony, a nie planowany 18 września.

8. Na posiedzeniu w dniu 7 III 1975 r. Komisja zredagowała własne propozycje odnośnie do tłumaczenia *Mszалу* Pawła VI na język polski. Wówczas też pozytywnie zaopiniowała propozycję Komisji Episkopatu do Spraw Liturgii, by w drugiej i trzeciej Modlitwie eucharystycznej umieścić wspomnienie tajemnicy dnia w niedziele i w niektóre uroczystości.

9. Diecezjalna Komisja Liturgiczna, uwzględniając decyzje Prymasa Polski dotyczące nowego zestawu czytań mszalnych, przygotowała w 1970 r. instrukcję duszpasterską w sprawie czytań mszalnych, przypominając, że czytania nie należą do obowiązków przewodniczącego kapłana, ale do lektorów.

10. Opracowała również obrzęd błogosławieństwa pól, który po zatwierdzeniu przez ordynariusza był stosowany w duszpasterstwie do czasu wprowadzenia nowego obrzędu błogosławieństwa pól, w związku z opublikowaniem księgi liturgicznej *Obrzędy błogosławieństw* w 1994 r. Od 1997 r. Diecezjalna Komisja Liturgiczna przygotowuje, z polecenia ordynariusza, diecezjalny Kalendarz Liturgiczny oraz opracowuje diecezjalny *Porządek nabożeństw*.

II. KURSY FORMACYJNE ORAZ PUBLIKACJE O TEMATYCE LITURGICZNEJ

Podstawowym warunkiem realizacji soborowej odnowy liturgicznej jest liturgiczna formacja duchownych i świeckich.

A. *Formacja liturgiczna duchowieństwa*

Formacja duchowieństwa dokonywała się najpierw w formie kursów liturgicznych dla kapłanów. Z czasem powstała instytucjonalna forma dla tych działań w postaci Diecezjalnego Studium Duszpasterskiego dla kapłanów. Obecnie jest realizowana jako Formacja stała kapłanów.

– K u r s y l i t u r g i c z n e

1. Pierwsze spotkanie formacyjne odbyło się 28 X 1965 r. i miało charakter dnia skupienia. Dzień skupienia rozpoczęła Msza święta koncelebrowana pod przewodnictwem bpa Świrskiego. Sam fakt koncelebracji Eucharystii, której obrzędy zostały ogłoszone 15 IV 1965 r., był znakiem rozpoczętego procesu odnowy liturgicznej w diecezji. Tematem spotkania była opublikowana 3 IX 1965 r. encyklika papieża Pawła VI *Mysterium fidei*, poświęcona tajemnicy Eucharystii. Udział wzięło ponad 150 kapłanów.

2. Następne formacyjne skupienie kapłanów odbyło się 12 IV 1966 r. Także tym razem uczestniczyło około 150 księży, a problematyką spotkania było kapłaństwo. Referat o nauczaniu Soboru Watykańskiego II o kapłaństwie wygłosił bp Wacław Skomorucha, ojciec soborowy.

3. Odnowionej liturgii pogrzebowej był poświęcony dwudniowy kurs dla kapłanów 15-16 IX 1978 r. Referaty dla około 300 kapłanów wygłosili profesor KUL ks. J. Kudasiewicz i ks. prof. S. Czerwik z Kielc.

– D i e c e z j a l n e S t u d i u m D u s z p a s t e r s k i e

Dla realizacji permanentnej i wszechstronnej formacji kapłanów w 1973 r. powstało Diecezjalne Studium Duszpasterskie. Uczestnikami tego Studium byli kapłani dziesięciu roczników, począwszy od drugiego roku kapłaństwa. Formacja księży w ramach Studium trwała trzy lata. Wykłady odbywały się w Siedlcach co dwa tygodnie. Wykładowcami byli księża profesorowie z siedleckiego Wyższego Seminarium Duchownego oraz z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

– F o r m a c j a s t a ł a k a p ł a n ó w

Stała formacja duchowa i intelektualna kapłanów w diecezji siedleckiej została zainicjowana przez bpa Jana Wiktora Nowaka w październiku 1996 r. Zostali nią objęci kapłani dziesięciu roczników (począwszy od 1987 r.), których zobowiązano do uczestnictwa, w ramach dnia wolnego od katechezy, w wykładach i konferencjach ascetycznych. Każdy rok formacji kończy się egzaminem, a dziesiąty rocznik składa egzamin proboszczowski. Pozostali kapłani (od 1997 r.) dla pogłębienia własnej duchowości uczestniczą w corocznym diecezjalnym dniu modlitw o uświęcenie kapłanów.

B. Formacja liturgiczna katolików świeckich

Równolegle do formacji duchowieństwa trwa formacja liturgiczna wiernych świeckich. Dokonywała się ona i dokonuje się dziś przede wszystkim w ramach duszpasterstwa ogólnego za pomocą listów pasterskich Episkopatu, listów pasterskich biskupów siedleckich oraz kazań w ramach programów duszpasterskich. Jej celem zaś jest pogłębienie świadomości liturgicznej wiernych oraz wychowanie ich do pełnego uczestnictwa w Eucharystii i życiu Kościoła oraz wychowanie do dojrzałego człowieczeństwa.

W diecezji trwa także formacja liturgiczna członków służby liturgicznej.

1. Formacja ministrantów jest ukierunkowana na tworzenie w parafiach wśród dzieci i młodzieży elit, które prowadziłyby głębsze życie religijne. Jest to praca wybitnie wychowawcza i formacyjna. Programowe i systematyczne duszpasterstwo ministrantów, oparte na nowych zasadach liturgicznych i ukierunkowane na potrzeby odnowionej liturgii, rozpoczęto w diecezji w 1967 r. Inspiracją i koordynacją pracy z ministrantami zajmuje się diecezjalny referent duszpasterstwa służby liturgicznej.

Na poziomie parafialnym pracę formacyjną ministrantów prowadzą miejscowi duszpasterze. Wielkim ożywieniem w duszpasterstwie ministrantów był rozpoczęty przez ks. Franciszka Blachnickiego ruch oazowy. W diecezji siedleckiej, jak wynika z ankiety przeprowadzonej w 1997 r., w której zechcieli się wypowiedzieć proboszczowie ze 176 parafii (na ogólną liczbę 240 parafii), w parafiach jest prowadzona systematyczna praca formacyjna ministrantów. W 11 parafiach jest po kilku ministrantów, po kilkunastu ministrantów jest w 68 parafiach, natomiast 97 parafii ma większe grupy ministranckie, obejmujące po kilkadziesiąt osób.

2. Systematyczne kształcenie lektorów w diecezji siedleckiej zostało zainicjowane w 1973 r. Wówczas powstało 13 ośrodków dekanalnych. Formacja lektorów obejmowała cztery dziedziny: ascetyczną, biblijną, liturgiczną i dykcyjną. Obecnie formacja lektorów jest prowadzona w parafiach.

3. Przygotowanie scholi w diecezji siedleckiej datuje się od 5 XI 1973 r. Biskup ordynariusz Jan Mazur powołał zespół do koordynowania prac szkoleniowych scholi liturgicznej. Tworzenie scholi liturgicznej w parafiach odbywało się przy współpracy organistów. Wielu z nich kształciło się w Diecezjalnym Studium Organistowskim.

– „K a t o l i c k i e R a d i o P o d l a s i a”

Od 4 IX 1991 r. diecezja siedlecka dysponuje diecezjalną rozgłośnią radiową – „Katolickim Radiem Podlasia” Jego celem jest rozpowszechnianie i obrona prawdy oraz troska o chrześcijańskie wychowanie społeczności ludzkiej. W „Katolickim Radiu Podlasia” jest wiele treści o charakterze liturgicznym. Zasadniczo są transmitowane wszystkie celebracje Eucharystii przez pasterza diecezji, tak z katedry, jak i z terenu diecezji. Niejednokrotnie jest odtwarzana muzyka i śpiewy liturgiczne, zwłaszcza gregoriańskie. Wiele treści dotyczących liturgii Kościoła dociera do słuchaczy poprzez cykliczne lub okazjonalne audycje liturgiczne. Przez dwa i pół roku (1994-1996) była emitowana w każdy wtorek piętnastominutowa audycja radiowa *Rozważania o liturgii*. Jej problematyka koncentrowała się na podstawowych pojęciach liturgicznych, naturze i istocie liturgii. Większość audycji radiowych była

poświęcona obrzędom i teologicznym treściom Eucharystii, sakramentu chrztu, bierzmowania i pokuty. W promocji liturgii w „Katolickim Radiu Podlasia” mają udział także alumni Wyższego Seminarium Duchownego. Każdego tygodnia w swojej piętnastominutowej audycji prezentują treści związane z uświęcającą i kultyczną funkcją liturgii.

– „P o d l a s k i e E c h o K a t o l i c k i e”

Diecezja siedlecka ma także własną gazetę – „Podlaskie Echo Katolickie” Jest ona narzędziem ewangelizacji. Rozchodzi się liczbie 11 tys. egzemplarzy i jest kolportowana przez sieć parafialną oraz jako bezpłatny dodatek do regionalnej gazety „Nowe Echo Podlasia” W „Podlaskim Echu Katolickim” jest obecna problematyka liturgiczna. Od początku ukazywania się tygodnika zamieszczano teksty czytań mszalnych na najbliższą niedzielę i propozycje homilii, przygotowywane m.in. przez księży profesorów i uczniów Wyższego Seminarium Duchownego. Artykuły o treści teologicznej i pastoralnej towarzyszą przeżywaniu poszczególnych okresów roku liturgicznego oraz świąt. Były też omawiane sakramenty święte. W 2000 r., roku eucharystycznym, był drukowany cykl kilkudziesięciu artykułów dotyczących tajemnicy Eucharystii. Artykuły o tematyce liturgicznej są również publikowane w „Siedleckich Wiadomościach Diecezjalnych”

III. WSPÓŁPRACA ZE STOLICĄ APOSTOLSKĄ

1. Współpraca dotyczy Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. W ramach przygotowań beatyfikacji Męczenników z Pratulina Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów prosiła o propozycje tekstu kolekty do Mszy świętej o bł. Wincentym i 12 Towarzyszach. Zaproponowany tekst, zmodyfikowany przez Kongregację, został zatwierdzony jako kolekta w dniu 30 IX 1996 r. (Prot. 1204/96/L). Oto jej tekst: „Wszechmogący, wieczny Boże, Ty błogosławionemu Wincentemu i jego Towarzyszom dałeś udział w męce Chrystusa, spraw łaskawie, abyśmy wytrwale naśladowali ich męstwo w wyznawaniu wiary katolickiej i w budowaniu jedności Kościoła. Przez naszego Pana [...]”

2. Podobnie było w przypadku wyboru II czytania do Liturgii Godzin na liturgiczne wspomnienie bł. Wincentego i 12 Towarzyszy, przypadające 23 stycznia. Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów dnia 26 V 1998 r. (Prot. 247/96/L) zatwierdziła przedstawiony tekst czytania. Stanowi je fragment raportu ks. Teodora Telakowskiego do biskupa J. Stupnickiego we Lwowie z dnia 26 VII 1875 r.¹

---

¹ Archiwum Świętej Kongregacji Spraw Nadzwyczajnych (*Affari Straordinarii*). Rosja i Polska 1872-1877 r. Poz. 352, fasc. 47-74 (manuskrypt polski).

IV. INICJATYWY LITURGICZNE NA PRZYSZŁOŚĆ

Można je sprowadzić do kontynuacji następujących działań: (1) troska o właściwe rozumienie liturgii, której istotną treścią jest tajemnica paschalna Chrystusa, (2) pogłębianie roli słowa Bożego w celebracjach liturgicznych i (3) Eucharystii w budowaniu Kościoła, a także (4) troska o poprawność celebracji liturgicznych oraz (5) ożywienie duszpasterstwa liturgicznego.